33

EXERCITATIO ACADEMICA

DE

INSIPIDORUM EFFICACIA

QUAM

JUVANTE DEO

PRÆSIDE

FRIDERICO SCHRADERO

MEDICINÆ DOCTORE EJUSDEMQUE ET NATURALIS SCIENTIÆ PROF. PUBL. & ORDIN.

FAUTORE PRÆCEPTORE ATQUE AFFINE SUO HONORATISSIMO

publico eruditorum examini ſubmittet

d. III. Decembr. cIɔ Iɔc LXXXVII.

IN NOVI JULEI AUDITORIO MAJORI

OTTO ARNOLDUS RIPENHAUSEN

Göttingenſis

Autor.

(o)

HELMSTADI,

Typis GEORG-WOLFGANGI HAMMII Acad. Typogr.

REVERENDISSIMI SERENISSIMI ET POTENTISSIMI PRINCIPIS AC DOMINI

DN. ERNESTI AUGUSTI

EPISCOPI OSNABRUGENSIS, DUCIS BRUNSVICENSIS ET LUNEBURGENSIS

PRINCIPIS AC DOMINI MEI CLEMENTISSIMI

CONSILIARIO INTIMO ET STATUS MINISTRO

VIRO ILLUSTRI ET EXCELLENTISSIMO

DN. OTTONI GROTE

CAMERÆ PRÆSIDI

DOMINO IN WEDESBUTTEL, JUHNDE, FACKENFELDE, KNESEBECK &c. &c.

PATRONO MEO SUMME VENERANDO

DISSERTATIONEM HANC OFFERO & CONSECRO

O. A. RIPENHAUSEN.

Illuſtris & Excellentisſime Domine

Patrone ſumme venerande

Singularis illa, à prudentibus & bonis deprædicata Illuſtris Excellentiæ Veſtræ gratia, & tanto Ipſius faſtigio dignus veræ eruditionis cultus ac propagatio tenuem me invitarunt ut, excuſſo pudore, has pagellas Illuſtri Tuo nomini inſcribere non verear. Diffidere enim in hac tenuitate puſilli foret ac degeneris animi, tutiorisque eſſe audaciæ arbitratus ſum

illa ſuſcipere quibus venia paratior eſt; quam experta Excellentiæ Veſtræ facilitas & benevolentia firmiter mihi pollicetur. Quoties enim hæc animum meum ſubit toties erigi me manifeſtè ſenſi, & ad cœptum ſtudium Medicum alacriter & impigrè, Deo adjutore, continuandum exacui. Marcet enim omnis ſæpè ad ſolidam doctrinam anhelantium conatus, vacillat ac langueſcit haud raro illorum induſtria, qui Mæcenatum Patronorumque præſidium ſibi omnino deeſſe experiuntur. Quapropter demiſſè rogatum oratumque venio, velit Illuſtris Excellentia veſtra priſtinam illam benevolentiam, cujus tot luculentiſſima Parens meus gratus circumfert teſtimonia, in me quoque derivare, qua ſuffultus creſcet mihi animus, quo indefeſſa in optimis ſtudiis animi contentione ac conſtantia eò perveniam, ut, quod tenerè exopto, aliquid etiam in Patriæ bonum olim conferre poſſim. Huc mentem meam dirigam, huc vota mea ſeriò convertam; dulces mihi erunt illi labores, læta incommoda, gratæ vigiliæ, quæ me illuc

luc evehent. Ita ne plane indignus ſim Excellentiæ Veſtræ gratia enitar, pro Cujus ſalute (à qua ſalus & multa felicitas in univerſam redundat Patriam) & incolumitate vota precesque meas religiosè ſpondeo. Salve humiliter Patrone ſumme, & inter ardua totius Patriæ negotia proſperrimè rem gere, cultumque & obſequia benignè reſpice

Illuſtri Veſtræ Excellentiæ

obſequentiſsime devoti

O. A. Ripenhauſen.

 Q.D.

Q. D. B. V.

DE

INSIPIDORUM EFFICACIA.

Theſis I.

PRincipiorum interpretandis naturalibus effectibus idoneorum veritatem ad hanc conditionem tanquam normam & amuſſim imprimis expendendam eſſe ut phænomena omnia & effectus ex iis poſſint deduci, non Carteſianorum modo conſtans eſt doctrina[1], ſed illorum fermè omnium, qui ſuas hypotheſes reliquis cunctis præferre, & unicè ex illis argumentari geſtiunt. Utinam vero multi de ſuis illis hypotheſibus mitius modeſtiusque ſentirent, nullamque ad ſui cogitata cerebri torquerent obſervationem, ſic enim fieret ut earum rerum, quæ ſenſibus apparent, veriores & genuinæ cauſæ invenirentur. Eſt enim hæc ipſa præjudiciorum origo, quod quibusdam phænomenis ex principiis quorundam recte fluentibus, illa mox nimium extendamus, omnibus accommodare nitamur, & communia ac univerſalia eſſe credamus,

II. Viſi

II.

Viſi autem ſunt è quo naturali & medico ſtudio operam dedi Chymici nonnulli horum numerum augere, dum perſuaſi ſunt quæ in ollis & phialis ſuis deprehendunt, quæ circa mutatam corporum medicamentorumque μορφὴν in furnis ſuis peragi obſervant, perfectè illa repræſentare, quæ aliàs, & in ipſo etiam corpore noſtro peraguntur, & in ſimplicium æque ac compoſitorum medicamentorum facultatibus efficacia & uſu occurrunt. Dum enim ſapore corporum immutato deletove illa in aliis experimentis chymicis, in ſolutionibus, in præcipitationibus vim amplius exſerunt nullam, modo non omnem medicamentoſam quoque qualitatem ab his corporum guſtabilibus qualitatibus proficiſci audacter pronunciare non erubeſcunt Deſtillatores, fumoſis faciebus carbonum nigredine tinctis obfuſcatisque, cuticulæ colorem ruboremque occultantibus.

III.

Id autem imprimis circa hanc rem intolerabile videtur, quod, etiamſi nihil, quod guſtus ſenſum moveat ullumque ipſi ſaporem afferat, in ſubjectis talibus deprehendant, occulto tamen modo, & neſcio quâ larvâ aut involucro abſconditum ſimile quid adeſſe mordicus ac pertinaciſſimè defendant, & à ſalſis, acidis, vitriolicis, amaris, acerbis, dulcibus ſimilibusque ſapidis corporum particulis modo non cunctas concretorum, etiam in humanum corpus operationes derivare allaborent; ejusmodi enim quid in receſſu corporibus ineſſe, & ratione illius ſapidi præcisè corpora agere, ejurata veluti ſenſuum fide, præſumunt.

Quam

Quam vero à ſana omni doctrina hoc recedat & alienum ſit, ſolidiori philoſophia imbui cœptus agnoſcet, ut enim Lucretius ait:

Invenies primis abs ſenſibus eſſe creatam
Notitiam veri, neq; ſenſus poſſe refelli
Qui niſi ſint veri, ratio quoq; falſa ſit omnis.

Oppoſuerunt ſe huic chymicorum opinioni, univerſaliter nimis de ſuis ſalibus, ſulphuribus & mercuriis loquentium, &, repugnante utut ſenſuum teſtimonio, hæc in corporibus agnoſcentium, omnesque hinc effectus fluere exiſtimantium, philoſophi excellentiſſimi: Imo Medici quoque, Galenicam & Hippocraticam methodum profeſſi, valdè conqueſti ſunt novam è furnis ab illis nobis fabricari medicinam, & diſcentes à bonis autoribus, ab arduis ſtudiis ad fornaces ablegari, quod inter alios feliciſſimus trium Imperatorum Medicus Johannes Crato facere non dubitavit, qui quamvis injuriam ſibi fieri ab illis, qui ſe tanquam chymiæ hoſtem & oppugnatorem reprehenderunt epiſtola quadam ad Zvingerum profiteatur, ſubnectit tamen: *Impoſturas illas & fraudes quibus in nominandis ſaltem rebus utuntur recenſere longum eſſet, admirari* τετραγωνώδια ἀσαφῆ καὶ ἀμφίβολα *maxima amentia.*

IV.

Nolo nunc Chymicorum, de re Naturali & Medica quam optimè meritorum, laudibus quicquam detrahere, ab eo enim ſi non modeſtia, quæ juventuti propria virtus eſſe debebat, ætas tamen mea, & quod ex inſcitiæ tenebris pedem movere cœpi, promovi parum, facile me abſterret; præſertim cum ex illis

quæ

quæ à Venerandis Præceptoribus meis in hac Academia hauſi, compertum habeam, ad phænomena in naturalibus rebus & præſertim quoque corpore humano occurrentia, quæ è chymicorum fundamentis depromuntur, uſum longè maximum habere. Ut laus & gloria eapropter maneat, & apud ingenuæ veritatis ſtudioſos manſura ſit Medicorum noſtri temporis Coryphæo, Franciſco de le boe Sylvio, felici quondam Medico & fido Profeſſori, optimèque de arte noſtra merito, qui ea, quæ in laboratoriis chymicorum naturam arte adjutam præſtare animadvertit, ſimilibus in corporibus humanis evenientibus φαινομένοις congruè & judicioſè applicare noverat: Id vero nunc tantum, Divini Numinis benigna ope fretus, planum facere conabor, ſapida non ſemper eſſe quæ magnis pollent viribus, quæ efficaciam operandi habent & exſerunt, ſed de prorſus etiam inſipidis frequenter idem eſſe fatendum.

V.

Saporem corporum ab ignis majore aut minore vi & elementorum certa mixtura reſultare, prout Peripateticorum illi qui elementis & eorum qualitatibus quicquid fermè in corporibus contingit referunt acceptum, affirmant, refutat jam tum Scaliger de ſubtilit. Exerc. 297. Et melius omnino feciſſent ſi ipſum Alexandri Præceptorem fuiſſent ſecuti, qui aptè ſaporis naturam declarat, quando illum affectionem corporis humidi genitam à ſucco terreſtri per calorem excocti pronunciat. Tria enim continet hæc definitio, quorum unumquodque ad ſaporis naturam declarandam pertinet & accommodatiſſimum

 eſt.

eſt. Humidi ſc. aut liquidi 1. affectionem eſſe ait, quia, quæ abſolutè ſicca, quæ compacta & ſolidiora ſunt, quæ à ſaliva in ore ſe diſſolvi & in minimas particulas ad nervorum apices in linguæ & palati ſuperficie protuberantes ſubeundos movendosque aptas diſpeſci ſe non patiuntur, nunquam ſapida obſervantur; e.g. lapides, metalla, vitrum, cujus compoſitionem qui ingreditur ſal ante concretionem ſapidus erat, nunc ſaporis expers redditur, quod liquefieri & fundi à ſaliva aliove humore ſeſe non ſinat. Præterea 2. craſſius quid ad terræ naturam accedens hic requirit Ariſtoteles, hoc eſt particulas rigidiores & aculeatas, quibus nervorum fines ferire & afficere posſint ſapida ſubjecta. Hinc aqua pura, aër ſincerus & ſimilia, ex flexibilibus partibus conſtantia ſapore carent. Tandem 3. calore opus eſſe dicit; experientia enim teſte, eo mediante ſapores, qui antea delituerunt producuntur, exaltantur, quatenus hujus ope particulæ ſapidæ excitantur, expediuntur, moventur & attenuantur, quo facilius linguam ſubeant & potentius hanc qualitatem ipſi veluti affricent. Confer. Jacobus Rohaultius tr. phyſ. cap 24. Moleculas autem illas ſaporem linguæ afferentes ſalinæ eſſe proſapiæ chymicis ita concedimus, ut omnem ſaporum differentiam inde pendere nullo modo exiſtimemus, ſiquidem & his cum inſipidis combinatis aliud ſæpe exoriri ſaporis genus diverſa à Boyleo, Græwio & aliis allegata exempla confirmant, quorum maximè obvium eſt, quod in ſaccharo Saturni nobis proditur, in quo acetum acre cum inſipido plumbo junctum dulcedinem, quæ compoſito huic id nominis dedit, conſequitur.

VI. Poſt-

VI.

Poſtquam ſic breviter, in quo ſaporum ratio conſiſtat, attigimus, inſipida quæ ſint hinc ſua ſponte innoteſcit. Scilicet talia corpora, tales liquores, ſapore deſtitui agnoſcendum erit, quæ particulas ad linguam & palatum afficiendum diſpoſitas & congruas non habent, & hinc ſaporem his ſenſibilibus partibus nequeunt imprimere; prout ſaporum originem expendens inſignis noſtri temporis Philoſophus Joh. Bapt. du Hamel l. 1. de corpor. affect. c. 8. p. 80. productis etiam exemplis curatius exponit. Non negamus vero illis ipſis, quibus corpora guſtus organon movent particulis, ſapidis ſcilicet, aliis quoque effectibus præſtandis inſervire, quemadmodum in illis, quæ ſalina potentia agunt manifeſtum eſt, plurimum enim valere has activas & in aqua ſolubiles corporum particulas chymici in ſuis diſcunt & creberrimè obſervant operationibus, ut concreta ſalibus inſignita inſignis ſint efficaciæ, illis demtis evocatisque mortuis & inertibus ſimiles evadant capitibus; quod exemplis confirmari poſſet facile, ni vulgaribus experimentis id cognitiſſimum cuilibet eſſe confidamus. Nequaquam tamen idcirco pro inefficacibus inutilibusque habenda eſſe, quæ ſalibus carent, & guſtus paſſionem inferre non poſſunt, ſequentibus jam theſibus luculentius ſum probaturus.

VII.

Poſſidere igitur inſipida non pauca intimam talem texturam, ejusmodi eſſe conditionis & naturæ, ut ad res immutandas & notabiles quam maxime effectus edendos facta ſint, & diſpoſita, ex effectibus

eorum clariſſimè eluleſcit, quales à ſapidiſſimis etiam exſpectare non poterimus. Neque enim à priori hic argumentari fas eſſe putamus, & illis niti, quæ oculis, vitris exquiſitiſſimis armatis, ſe conſpexiſſe illi gloriantur, qui modo non minimas naturæ atomos examini ſubjiciendas ſibi ſumſerunt. Scilicet, quæ circa ſalium, plurimorumque liquorum, & aliorum corporum interiora ſe microſcopiorum ope intuitum eſſe arbitratur Antonius à Leuenhoek in epiſtolis ad Collegium Londinenſe hoc anno unà impreſſis, titubantis fidei eſſe equidem exiſtimem, & ni valdè fallor, tam dubiè ipſus interdum rem propoſuit, ut non obſcurè prodat, ipſum non ſemel eſſe minimis particulis deluſum excœcatumque, & deſinente illa proportione, quæ inter hæc exiliſſima & noſtros ad obſervationes requiritur ſenſus, fingendi incepiſſe licentiam. Satius eapropter erit & ad rem magis à poſteriori argumentari, & ex illis quæ præſtant inſipida eorum colligere efficaciam.

IIX.

Antequam vero productis evidentibus exemplis id agamus, monendum hic eſſe judicavimus plurima inſipida ſola fluiditate ſua agere, quicquid agunt, ratione cujus ad immutandas res, aliasque ipſis conciliandas proprietates ſunt ſufficientia, & accerrimis etiam ſalſiſſimisq;, firmitatis ſtatum habentibus, aptiora. Etenim fluida corpora, quod ex partibus actu ſeparatis & per interjectum ſubtilius fluidum in perenni motu detentis conſtant, ſicuti recentioribus Phyſicis id omnino concedendum arbitramur, hac ſua inteſtina & perpetua particularum agitatione mediante

usque

usque & usque corporum poris latebriſque impelluntur, ut iterata ſic ſæpius earum alliſione, concuſſione, inſinuatione, non vi, ſed ſæpe cadendo corporis particularumque nexum tandem diſſolvant, aliaq; earum hinc reſultet diſpoſitio, & corporis aliæ, & à priſtinis ſæpe diverſiſſimæ qualitates exſurgant.

IX.

Atque idem fluiditatis ſtatus, corporum maximè activa principia ad expeditiorem melioremq; operationem diſponit, ut hinc ratio eluceſcat axiomatis, quod apud Tachenium alioſque chymicos invenitur: Salia non agere niſi ſoluta ſint. Si enim non ſoluta, ſibi invicem accumbunt ſalinorum concretorum aculei, vel à craſſioribus durioribuſque liberi non ſunt, ſegniores & imbelles prorſus ſæpè exiſtunt, ſoluta vero, hoc eſt, per intercurrens aliquod fluidum diviſa, excitata & in motum abrepta ſalia agendi vim notabiliter nanciſcuntur. Hinc univerſalis chymicorum eſt encheireſis, ſalibus, ſolutionum, præcipitationum, coagulationumque plurimarum inſtrumentis, ut eo melius res ſuccedat modicam aquæ addere quantitatem: Et ad ipſas hoc extenditur deſtillationes, ſic in prima deſtillatione cornu cervi primum prodit phlegma, deinde ſal volatile oleoſum, facta autem deſtillatione hacce, dum rectificatio inſtituitur, ſal volatile phlegma præcedit. Non autem nimium extendi id debet, ac ſi planè non agant ſalia quando ſoluta non ſunt: Neque unquam id in mentem venit chymicis peritis. Probè ſiquidem noverant, non pauca corpora ſolidiora & ipſa etiam metalla facta cum ſalibus ſibi relictis ſtratificatione ſicca tali corroſione diſ-

 ſolvi

ſolvi; Imo pulveres ſiccos invicem conjunctos effervescentiam concitare ſequenti experimento in Actis Haffnienſibus probat Borrichius : *R. Regul. antimon. optim. unc. IV. easq́ʒ in mortario vitreo marmorove in tenuiſsimum redige alkobol (niſi in alkobol abierint, fruſtra experimentum ſollicitabis) quod ſeorſim in charta munda repone, mox in eodem mortario prius expurgato mercur. ſublimat unc. XII. itidem comminue in pulviſculum ſubtiliſsimum, tandem pollinem utrumqʒ in charta crebra bacilli querni (vel fagini, neqʒ enim magni intereſt) agitatione conjuge, ut minima minimis probè admiſceantur. Nullus adhuc calor, nulla fumi graveolentis veſtigia. Pulveres hos ita permiſtos vitro quadrato minuſculo, & vulgari quidem, ſed ſtrictioris orificii immitte, immiſſosqʒ bacilli frigidi extremitate latiori continuo valde comprime, ita ut ſuperficies pulveris ubiqʒ preſſa in arctum cogatur : Diu adhuc quieſcit pulvis, frigeſcitqʒ, licet ad quadrantem boræ undiqʒ anguſtetur ſed inſiſte premendo ad quadrantem adhuc unum & notabis deniqʒ bacillum tuum, qui ante ſuperficiem tantum lambebat altè mox ſubire maßam, & ad fundum usqʒ viam ſibi facere, quo viſo dictum factum craßi fumi oboriuntur, vitrum incaleſcit, materia extra oras ſeſe evolvit, ſpumat, efferveſcit,*&c.

X.

Quandoquidem vero quæ fluiditatem ſervant requiſitis ad corpora ſolvenda immutandaque idoneis prædita ſunt, ratione ſolius fluiditatis inſipida efficaciam quandam poſſidebunt. Quod enim ſolutiones in ſpecie attinet admittendam cenſemus, ab exemplis ipſis nobis monſtratam diſtinctionem, quam accuratiſſimus

ratiſſimus Bohnius Diſp. Chymico-Phyſic. VI. §. 10. affert. Triplicem ſcilicet menſtruorum agendi modum eſſe, alium, quem jugi motu ſuo, alium, quem ſuarum molecularum figura & mole præſtant, alia vero motu & configuratione ſimul in concreta operari; & motu quidem ſuam activitatem aquea imprimis exſerere, quatenus illa concreta poroſiora v. g. ſalina & vegetabilia ſine effervescentiæ ſtrepitu ſubeunt ac penetrant, adeoque identidem allidendo exagitandoq; ramenta ſibi cohærentia diſcontinuant, & in poros recipiunt, ſecumque auferunt: Ad quod ipſæ munitiſſimæ partes, è quibus inſipida fluida componuntur, erunt accommodatiores quam craſſiores, mordacitate guſtus organon ferientes; ſiquidem tenendum omnino eſt neutiquam idcirco fluida hæc eſſe inſipida, quod craſſiores ſint earum particulæ, quam ut linguæ ac palati nervoſos apices intrare & vellicare poſſint; Aliud enim perſuadebit Boyle in Chymiſta ſceptico p. 133. Poteſt enim omnino contingere, imo contingit etiam ſæpius minutas tales, corpora conſtituentes, partes talis eſſe magnitudinis & figuræ, ut vel inſigni ſua exilitate, vel figura etiam ſua non equidem aptæ ſint quæ in nervos & membranoſas organi guſtus partes ſe inſinuent, & in ipſis ſenſibilem impreſſionem efficiant, & tamen idoneæ ac diſpoſitæ eædem ſint, quæ in plura alia corpora operentur, effectusque notabiles quam maximè, & ab inerti aliquo phlegmate haud exſpectandos producant. Mercurius, omnino utut inſipidus, corpuſculis tamen adeò minutis conſtat, quibus in ſolidiſſimum quod ſub ſole eſt corpus, aliis acerrimis etiam

fluoribus

fluoribus impenetrabile, Aurum nempe, irrepit liberè, & intima compactiſſimi hujus metalli pervadit penetralia. Qui ad Alkaheſt provocant, & de mirandis illius omnia corpora in inſipidam aquam reſolvendi virtutibus referunt, non acrem, non corroſivum, ſed omni acrimonia prorſus illum carentem eſſe dicunt, ut Helmontium tract. Complex. atque Mixtionum Element. figmentum §. 27. inſpicienti pateſcet. Pace tamen illorum, qui hujus promiſſionibus, tanquam è tripode dictis, ineſcati, adeò inhiant, dixerim, dubitandi hic locum eſſe, quomodo cuſtodiri, aut in quo vaſe hic, omnia in elementarem aquam redigens liquor aſſervari potuerit.

XI.

Ipſa quoque corpora omni deſtituta ſapore continent particulas, quæ accedente motu aliter diſpoſitæ, junctæ, unitæ & configuratæ diverſos ſapores, multiplices qualitates acquirunt, virtutesque diverſas adipiſcuntur; quod aptiori exemplo vix confirmari poſſe cenſemus, quam quo utitur Boyle tr. de orig. form. & qualit. & in Chym. Scept. Liquor ſcilicet, qui verno tempore ex vulneratis vitium extremitatibus deſtillat ſaporem odoremque nullum habet, quo à ſimplici aqua diſtingui poſſit; à quo tamen ſola motus diverſitate & hinc reſultante particularum alia poſitura ac modificatione accedente, tot diverſæ deinceps obtineri poſſunt ſubſtantiæ, humanis uſibus plurimis inſervientes. Primo enim in ipſa planta digeſtus & in ſuo per vitem tranſitu coctus, ut vulgo loquntur, in lignum, corticem, medullam, folia & baccas vitis mutatur, quæ ſuccum acidiuſculum includunt. Succus

cus iſte dat muſtum; muſtum ſuppeditat vinum, quod calori expoſitum degenerat in aceтum. Cruſta & ſicca fæculentiâ à vino depoſita, quam Tartarum appellamus, in quot iterum dividi ſapore & virtutibus diſtinctiſſimas ſubſtantias poſſit, norunt, qui vulgares etiam chymicorum operationes cognoverunt. Ut ſic inſipida complecti corpuſcula talia hinc intelligatur quæ conjuncta aliasque proprietates mechanicas adepta, notabili etiam ſapore ſe manifeſtant.

XII.

Non conabor ergo id longa rationum ſerie amplius ſtabilire, quod adeò apertè natura ipſa evidentiſſimis ſuggerit exemplis. Quid enim quæſo ſaporis omnis expers aër non efficit? cui miram duriſſima etiam corpora diſſolvendi virtutem ineſſe experimur, ut nec ferrum ipſum ejus impetui reluctetur, ſed in rubiginem ab eo diſſolvatur; ut ex calce & gypſo nitrum educat, illudque exterius effloreſcere faciat, prout in cellis & antiquis muris id fieri obſervamus; ut corpora corroſivorum quoque vim eludentia emolliat, aut fragiliora efficiat; ut fixis corporibus volatilitatem quandoque impertiat. Aqua ſimplex omnium, qui ſuis ſenſibus non prorſus diffidunt, judicio inſipida eſt, diverſitas tamen ejus longe maxima occurrit, & in digeſtionibus, macerationibus, coctionibus deprehenditur, ut differentiam illam coqui etiam in culinis attendant, attendere certè debeant, ſi non frequenter fine ſuo excidere volunt. Nobil. Carteſius Meteor. cap. 1. text. 3. aquæ naturam explicaturus ſupponit, *conſtare eandem & reliqua ſimilia*

C *corpora,*

corpora, quibus cingimur, multis exiguis partibus figura & magnitudine differentibus, quæ nunquam tam accuratè nexæ & continuatæ ſunt, quin plurima ſpatia inter illas pateant; non quidem vacua, ſed referta materia ſubtiliſſima. Deinde ſupponit, *exiguas illas partes, quibus aqua componitur, longas leves & lubricas eſſe, anguillarum parvularum inſtar, quæ licet jungantur & implicentur, nunquam tamen ita nexæ cohærent, ut non facile ſeparentur.* Confer. Joh. Bapt. du Hamel Phyſ. general. tract. I. c. IV. ubi ex ipſis aquæ effectibus fuſius eleganter, pro more ſuo, hæc explanat. Ridebis hæc fortaſſis, & mentis hæc ludibria, in cachinnos effuſus, clamabis, qui calvariam formarum qualitatumque fumis repletam habes tumidamque; ſed magis ipſe ridendus es, qui hæc non ad obſervationum & experientiæ normam, ſed ad præconceptas tuas & Ariſtotelis autoritate, quam adoras, munitas opiniones examinas. Sane conſtare aquam ex particulis, quæ in corporum conſiſtentium poros facile penetrent, eorundemque compagem diſſolvant & immutent, ſi quid in natura fieret magis quam quod in tuis ſyſtematibus exſcriptum eſt reſpiceres, liquido appareret. Nonne enim ſenſibus propemodum ipſis innoteſcit, glabras flexilesque magis quam ramoſas cum neotericis eſſe ſupponendas aquæ particulas? poris enim corporum adhæreſcentes calore admoto facile evehuntur, & corpora quæ madida reddebant relinquunt, oleoſis pertinacius multo poris adhæreſcentibus, ut ab iis ſe expedire tam facile & detergi non poſſint. Et hinc id proficiſci arbitramur, quod obſervant crebro artifices, vaſa metallica facilius aquam continere quam oleum,

hoc

hoc firmiter partibus agglutinato, ac ſequaci ſuo lentore filisque cohæreſcentibus ubicunque vel minimum offendit foraminulum, aut anguſtam rimulam ſenſim & tarde ſeſe inſinuante, ſibique ſic viam faciente. Oleum aquæ ſe non patitur, ut notiſſimum eſt, miſceri, & commotis utut bacillo agitatisque his liquoribus, oleum proprios cuſtodit limites, & in guttulas ſphæricas particulas ſuas colligit: quoniam nempè læves & flexiles aquæ particulas illæ mox elabuntur, propter ramoſitatem autem ſuam ſe invicem amplectuntur, & conjunctæ manent. Et inde quoque fieri, quod aqua, quamvis dilatabilis valde, vix quemadmodum aër ſe ad anguſtius ſpatium cogi patiatur exiſtimat laudatus Bohnius Diſſ. Chymico-Phyſ. Vta, quoniam proximius læves flexilesque aquæ particulæ ſibi invicem accumbant, hinc ſpatiola exigua intermedia relinquant. Imo hinc tantum eſſe ait inter aquæ & aëris gravitatem diſcrimen, illius enim pondus octingentis vicibus ſuperare Illuſtr. Boyleus Exper. Phyſ. mechan. contin. 2 art. 11. commonſtrat.

XIII.

Huic ſuæ texturæ & perenni molecularum ſuarum motui debetur maxima illa aquæ vis, quam ineſſe haud ſuſpicareris, ſi omnem à ſapidis ſubjectis efficaciam derivandam fore exiſtimares. Tantæ enim eſt potentiæ ſimplex aqua, ut mutationes corporibus inducat à ſpirituoſis acerrimisque ſæpe non exſpectandas, quod paucis illuſtrare exemplis à propoſito alienum non erit. Duriſſimum cervi cornu, animaliumque dentes, quos inter oſſa omnia firmiſſimam

ſolidiſſimamque compagem habere conſtat, ſolo inſipidæ etiam aquæ vapore molleſcunt, tenereſcunt, & friabiles evadunt. Salina concreta nulli libentius promptiusque quam aqueo liquori ſeſe aſſociant, ab illo enim ſe dilui ac diſſolvi patiuntur, quæ tamen à ſulphureis ac ſpirituoſisſimis etiam fluoribus intacta relinquuntur. Gummoſa ac mucilaginoſa ſubjecta nulli obſequuntur facilius quam inſipidæ aquæ, & ab illa ſe abſorberi imbibique ſinunt, brevique temporis ſpatio tota deliqueſcunt, ſpirituoſos tamen, volatiles, activosque liquores alios hæc non admittunt. Vid. Williſ. tr. de ferment. c. IX. Integrum agnellum ſola ſimplici aqua, ita cum omnibus fere partibus leni calore fuiſſe à Celeberr. Meibomio noſtro, Præceptore meo devenerando reſolutum, ut mucilaginem meram referret, à Clariſſ. Dn. Præſide olim annotatum reperio. Quid in macerationibus etiam durisſimorum ſaxorum, in mineralibus, vitriolis, aluminibus, nitroſis ſalibus ex mineris ſuis proliciendis evocandisque valeat, αὐτόπτης queo teſtari, qui patriæ noſtræ metallifodinas cum Clariſſ. Dn. Præſide inviſens, & alibi etiam curioſius hæc indagans vim hujus elementi demiratus ſum. Nihil notius eſt quam aurichalcum, argentum etiam, aqua limpida aſperſa maculas acquirere, ubi acidum corrodens accedit nullum: Unde quanquam ſtylus argenteus in ductu pancreatico aliquamdiu relictus cæruleo colore tingatur, & tali, qualem inſtrumenta argentea à quibusdam acidis ſuſcipiunt, pro aciditate tamen ſucci pancreatici defendenda hoc nihil poterit, ſicut ex dictis clarum eſſe opinor. Ferrum per ignem candefactum

& in

& in aqua exſtinctum ipſi virtutes medicis notisſimas & ægrotantibus utiles conciliare tritisſimum eſt. Aquam limpidam in quâ parva Mercurii quantitas ad tempus & vel per unam noctem relicta fuit, vel in qua breviter ebulliit mercurius, quamvis nullum ſaporem aliamque ſenſibilem qualitatem ab argento vivo acquirat, facultatem tamen lumbricos in humano corpore necandi acquirere ſcripſit Helmontius, nec mentitum illum eſſe experientia aliorum deinceps evicit; & novi hodieque qui non fallente effectu, ut verminationi in infantibus reſiſtant, per aliquod tempus cereviſiam hoc mercurii contagio imprægnatam bibendam porrigunt. Nobilis quædam fœmina, quæ aliquot aulas ſua pulchritudine ornaverat Illuſtr. Boyleo faſſa eſt, inſipidum hunc per infuſionem mercurii in aquam limpidam paratum liquorem inter omnia innoxia faciei Coſmetica eſſe optimum quæ unquam repererit, ut ipſe refert Boyle in Chym. Scept. p.133. Antimonium crudum, hujus regulum, epar, vitrum, infuſum, coctumve vim emeticam, ſudoriferam, ſanguinem mundificandi aquæ ſimplici elargiri conſtat, ut erraſſe viſus ſit Sachſius, quando in Ampelographia ſua negat aquam antimonium imbibere poſſe, niſi vino addito: Vinum enim ſolum ſuo volatili ſale virtutes antimonii attrahere ſibiq; communicare. Nec obſtat quando P. Joh. Faber. apud Lang. de Thermis Carolin. c.3. aſſerit, dari in quadam Galliæ regione puteum, qui ex antimonii fodina ac minera ſtillantes aquas continuè emittat, neque tamen has ullis antimonii gaudere virtutibus, ac impunè ab incolis bibi. Dulces enim

& nulla labe contaminatos rivos ex montibus mineralium metallorumque feracibus erumpere & profluere in Hercynia ſylva ipſe obſervavi. Attendendum enim hic puto ipſum, currentis aquæ motum non poſſe lambendo ſic veluti ſuperficiem mineræ particulas in illa contentas extrahere & ſecum ducere, talem ſæpè ſitum aquarum venis obtinentibus, ut meditullium minerarum, & ubi particulas ſolubiles habent, aqua non attingat. Neque etiam firma erit conſequentia, quandoquidem accolæ nullo ſequente effectu aquâ illâ utuntur, propterea nullas qualitates medicamentoſas illam acquiſiviſſe, cum maxima conſuetudinis poteſtas omnem ejusmodi medicatæ aquæ operationem elidat, quemadmodum ad pyrmontanas acidulas habitantes aquas illas quotidie bibunt, imo ruſticus per totum illud tempus, quo

Sole ſub ardenti flaventia demetit arva

ſitim ſuam largis aquæ hujus hauſtibus reſtinguit, nec tamen alvum hinc ſibi moveri ſentit: nemo autem idcirco purgandi vim his aquis denegabit, qui unquam, quam ſæpè ad acidulas has ablegati ſellas repetant, conſpexit. Et præclarè quomodo medicaminum fortiorum quoque vires in aſſuetis inertes fiant expoſuit Theophraſtus Ereſius hiſtor. plantar. l. 9. c. 18. Atque ex his fuſius paulo, utut pluribus brevitatis ſtudio omisſis, declaratis, clare ut opinor eluceſcit, magnum ſolvens & efficacem liquorem aquam puram eſſe, quod clarum etiam dare annisus eſt Martinus Kergerus tr. de fermentat. ſect. 1. c. 8.

XIV.

Multo autem penetrantior evadit aqua, quando ab

ab aeris incumbentis & incluſi niſu in corpora diſſolutioni, digeſtioni, macerationique deſtinata urgetur amplius, & veluti intruditur : Sicuti aere machinæ digeſtrici ab Ingenioſiſſimo Papino deſcriptæ incluſo & compreſſo duriſſima corpora brevi reſolvuntur. Et aerem aquæ incluſum illam longe reddere efficaciorem docebunt illa experimenta quæ Joh. Baptiſt du Hamel de conſ. veter. & nov. phil. l. 3. c. 3. allegat, quæ hic deſcribere, eſſet à propoſito longius digredi. Miraberis vero, ſi, quantum in iſto tam communi liquore deliteſcat, exponentem inſpexeris Boyleum in Experimentis novis pneumaticis reſpirationem ſpectantibus titul. Vto

XV.

Si, qvæ de inſipidorum efficacia attulimus hactenus, jam ad humanum corpus & Artem Medicam curatius diſtinctiusque vellem applicare, latiſſimus illam porro interpretandi mihi aperiretur campus, quapropter maximè obvia ſaltem proponam, ut non ſterilem eſſe hujus rei attentam conſiderationem, ſed multum claritatis in Artis etiam uſu afferre pateſcat. Si per omnes in corporis noſtri viſceribus & officinis contingentes mutationes mentem circumfero, ſane non acria, non acida, non aſpera, non mordacia ſunt, quæ magnam in eo vim habent, quibusque mediantibus functiones in internis partibus peraguntur, ſed ſanguis ipſe, vitalis illa in vaſis fluctuans unda, & omnes reliqui humores noſtri corporis temperati ſunt, & acrimoniæ tantæ, quam ſibi hic fingunt multi, demonſtrat nemo, expertes. Sunt blandi potius lenes, miteſque. Quamprimum vero ab hoc ſuo naturali ſtatu recedunt

& in

& in acres ſuccos degenerant, morbis occaſiones ſuggerunt, citius ſæpe non expugnabiles, quam ſi aptis remediis ad priſtinam ſuam lenitatem mollitiemque reducantur. Acerrimus in toto corpore humor, bilis amaritiem quidem habet, dulcedine tamen mixtam, ac copioſo ſero mitigatam; illud enim ad humoris fellei ſtructuram neceſſario concurrere Gliſſonius Anatom. Hepat. c.39. ſub finem præſertim pluribus commonſtrat, poſtquam ſub initium capitis per ſapores quidem majorem certitudinem de qualitatibus concretorum nos indipiſci poſſe, illorum tamen diverſitates ac immutationes haud perfectum indubitatumque principiorum omnium elementarium in mixtis corporibus, & virtutum eorum judicium præbere faſſus eſt. Ut bilis naturam rectius cognoſcant, plerique ad experimenta chymica provocant, quæ ſi conſidero ſalinum illud & alcalicum quod præpollere, & quo mediante efferveſcere in tenui inteſtino Sylvium & Graefium ſequentes ſuſpicantur, parva bili ineſt quantitate, oleoſæ enim & præſertim phlegmaticæ partes obtundunt ita minorem illam Salini acuminis quantitatem, ut efferveſcentia, â pugilibus ſalibus puris magis exiſtentibus exſpectanda non poſſit contingere: Si enim rationem ſecundum analyſin ineas, ex unc. XXIV redundant aquoſi phlegmatis unc. XXII. *Bilis per ſe,* inquit Mœbius, in fundam. Phyſiol. c.XV. *ignis examini commiſſa, quod oculato teſtimonio ſcimus, veram aquam præbet inſipidam, nullum oleum, nullum ſal volatile, relicto in fundo materia terreſtri ſine ſalis indicio.* Et ſi vel maximè, nec enim id omnino negaverim, aliquid ſalis volatilis per ignem inſtituto examine obtineatur,

ratione

ratione tamen illius ſalis volatilis bilem in corpore operari peſſimè concluditur, nihilque à ratione magis alienum eſſe verè dixit ingenioſiſſimus Scriptor, qui ſub nomine Jani Leoniceni metamorphoſin Æſculapii & Apollinis gliſcentibus in Phyſiologia erroribus oppoſuit, quando pag. 106. ridet argutulum illud enthymema, cujus iniquiſſima eſt conſequentia: Ex bile elicitur per chymiam ſal volatilis cum ſpiritu acido efferveſcens. Ergo bilis efferveſcit cum ſucco pancreatico. Quo jure ergo inter ſalia alcalia referatur bilis à Regnero de Graef de ſucco pancreatico, Isbrando de Dimerbroeck Anatom. l. 1. c. 17. Sylvio in disſert. Phyſ. 17. & Prax. pag. 109. Gliſſon. in anatom. hep. pag. 318. luculenter hinc ut arbitramur pateſcit.

XVI.

Quam ſuaves leneſque reliqui corporis noſtri ſint humores, per ſingula ſi ire nobiſcum lector non faſtidiret, luculenter cognoſceret, potioribus tamen nunc rem confirmare ſtudebimus. Salivam quæ ciborum præparationem reſolutionemque in ore inchoat, inſipidam eſſe, qui ſani ſunt, teſtabuntur omnes, neutiquam tamen inertem illam eſſe aquam, tum ex aliis, quos extra corpus humanum edit, effectibus, ex ſingulari nempe ſua fermentandi, mercurium figendi & extinguendi, ſanandi & detergendi quoque facultate, tum ex ipſa ejus ἐνέργεια, quæ in noſtro ab illa dependet corpore, clarum eſſe exiſtimem. Dum enim ſpiritus animales, quos per nervorum ramulos glandulæ accipiebant, involvit & complectitur ſub ipſa ciborum maſticatione inſtar univerſalis menſtrui particulas quorumcunque alimentorum divellit, horum-

que vincula laxat,& hoc modo non tantum ſaporum dignotioni inſervit,ſed ad ventriculum quoque deſcendens fermenti illius, ſive,quod idem eſt,ſucci digeſtioni deſtinati, non ultimam partem conſtituit.

XVII.

Et falſiſſimum atque à natura ipſa alieniſſimum eſſe ſuppoſitum, ſaporem quæ non habent notabiles effectus procurare non poſſe vel ipſe humor ventriculi fermentalis deſignat, cujus potiſſimum beneficio aut activitate alimenta ſpecie tota diverſiſſima, ut ingenioſiſſ. ludit Caſpar Barlæus, in ventriculo unum fiunt, & veluti in pulticulam & polentam concoquuntur, efficiturque, ut terreſtria aquatilibus utrisque volatilia ex facili permiſceantur, ut obſonium & ferculum, furfuracea & hordeacea, ovilla & vitulina, aſſa, frixa, toſta, elixa coeant, ut columba patiatur ſturnum, aſellus lupum, perca porcellum, aper leporem, vitis braſſicam. Acidũ eſſe hunc ſuccum digeſtioni ciborum incumbentem vetus eſt & longè ante noſtra tempora nata doctrina utpote à Galeno & Avicenna quoq; expoſita, quorum ille præſertim l.5 de uſu partium c.4. hic libr.1. Can. Fen. 1. Doctr.4.c.1.illud aſſerit. Secuti hos fuere alii maximo numero & illi quoque, quos, dubitationem ad veritatem viam ſternere probè intelligentes, alias non facile, niſi experientia uberiore confirmatis opinionibus adhærere novimus. Eandem tuebantur ſententiam Zacutus Luſitanus, Quercetanus, Hogelandus, Petrus Caſtellus, Walæus, Highmorus, Sylvius, Williſius. Demiror autem illos, qui Chemiæ periti fuere, non conſideraſſe inſufficiens planè, & ineptiſſimum acidum fore menſtruum ad cibos omnis generis in homogeneum tale li-

le li-

le liquamen convertendos. Quomodo enim acidis menſtruis ad proportionata tantum concreta reſolvenda idoneis cuncta parebunt? qui poſſumus concipere aut ulla ratione nobis imaginari tale menſtruum univerſale acidum, quod indifferenter quorumvis corporum naturalium poros ſubeat, compagem diſſolvat, ſolida cum liquidis, aquoſa cum pingvibus & oleoſis in uniformem cremorem reducat? Vid. Joh. Conrad. Brunneri Diatrib. de lympha & genuino pancreatis uſu. Sane, quotieſcunque adminiſtrationibus anatomicis clariſſ. Dn. Præſidis interfui, ubi ſapor hujus humoris variis inquirebatur experimentis, ne veſtigium quidem aciditatis, varia utut ratione rem tentantibus, ſe patefecit. Fingere vero occultum, ubi nullum id ſignis nullis indiciis vel linguæ manifeſtis, vel per bonam quoque conſequentiam collectis id ſe prodit, eſt nugas agere. Omnem ſimiliter illum laticem, qui per machinulas hydraulicas hinc inde in via ſapientiſſimè diſpoſitas præterlabenti cibo & ſanguinis futuri rudimento infunditur blandam & omnis ſaporis expertem lympham eſſe, qui non ad nihil recaſuris ratiunculis, ſed experimentis nituntur, confirmant. Et de ſucco pancreatico contra Sylvium, Graefium, Schuylium aliosque Needham de form. fœtu & Lowerus de corde id teſtantur, & extra dubium tum de ſucco pancreatico, tum de aliarum glandularum inteſtinalium liquore, ejusdem cum illo proſapiæ, rem poſuerunt experimenta diligentiſſimi Brunneri circa pancreas & chylificationem inſtituta. Conferri poteſt Joh. Conr. Peyeri idem nobiſcum ſentientis Exercit. 1. de glandulis Inteſtinorum. c. 2.

Blandos ergo & ſvaves valente homine eſſe ſuccos corporis arbitrari fas eſſe duco, firmiterque mihi perſvadeo. Requirebantur enim tales ad harmoniam illam in œconomia animali ſervandam, nullæ ſiquidem hic debebant contingere effervescentiæ, nullæ ebullitiones, ſed temperatiſſima hic eſſe omnia. Simulac vero ab hac ſua κράσει ſucci ſi deflectunt & acrimoniam adipiſcuntur, non poſſunt non turbæ oriri, functiones labefactari & pro diverſitate humorum corruptelæ, in varios morbos incidere mortales, prout jam ante diximus. His autem morbis ut Medica arte ſuccurramus, illosque ejiciamus feliciter, non ſemper ad acrimoniam habentia ſalia, ſpiritus, Eſſentias, Elixiria confugiendum, ſed melius ſæpè id exſequimur temperatis, moderatis, blandiſſimis, imo inſipidis quoque. Quemadmodum enim concedendum eſſe puto, non ſemper odoribus aliisque ſenſibilibus qualitatibus medicamenta, ſuperandis morbis apta, virtutes ſuas medicas manifeſtare, ut rectè in ſapidis & odoris vim medicaminum potiſſimum hærere negasſe mihi viſus ſit Borrichius Herm. Ægypt. & Chem. ſap c. IV. ſub finem. *Inodora enim*, ut ibi loquitur Vir Doctiſſimus, *eſt gentiana, rhabarbarum, colocynthis, curcuma, pleræque radices, pleraque ſemina, nitrum, infinita alia, quæ non ideo deſinunt in medendo eſſe efficacia. Quin & multa ſunt nec odora nec ſapida & viribus tamen efficaciſſima, ut varia metallica, mercurialia, lapides pretioſi, margaritæ, imò & purgantium emeticorumque vegetabilium nonnulla.* Quanquam enim non diffitear verum eſſe, quod multa de ſaporibus afferens

Fran-

Franciſc. Gliſſonius in anatom. hep. c. 39. adducit, *inſipiditatem* carentiam activorum principiorum innuere, univerſale tamen id nequaquam eſſe ipſe concedit Gliſſonius, & qui rerum naturalium ac medicarum cognitione vel leviter tincti ſunt confitebuntur. Longiſſimè enim non raro vincere tenuitate ac exilitate ſua particulas à quibus qualitates medicamentoſæ corporum dependent illas quæ ſaporem in nobis efficiunt, ex §. X. eluceſcit: ut fuerint etiam, qui opinarentur citra abſumptionem ſui hæc medicamenta operari, nihilque corporei atteri vel conſumi, quod tamen rejectum eſt ab Illur. Boyleo de mira ſubtilitate effluviorum c. v. Imo hoc ipſum anſam videtur dediſſe Helmontio ſuſpicandi quædam remedia irradiatione quadam agere, ſuosque effectus ſortiri.

XIX.

Si ad priſca illa tempora reſpiciamus, non in acribus, ſalſis, acidis omne ſuum præſidium veteres collocaſſe obſervabimus. Antiquiſſimi Arcades, non medicaminibus utebantur, ſed lacte potiſſimum circa vernum tempus bubulo, quoniam, ut inquit Plinius l. 15. c. 8. boves omnivoræ ſunt in herbis; hoc enim familiaritate quadam naturæ & lenitate ſubſtantiæ inſinuat ſe nobis facillimè, nullaque ægri reluctantia commiſſa ſibi opera abſolvit. Hoc itaque & ſerum frequentiſſimè in morbum delapſi adhibebant, quod & memoriæ tradiderunt qui Gnidias conſcripſere ſententias, dum corpora tunc vegeta, ſimplicique asſveta victui modicum lapſum ſero & lacte naturæ familiariſſimis abundè inſtaurabant. Vid. Joh. Nardii Ph. & Med. Florentini Lactis Phyſicam

Analyſin. Nudam aquam tot gentium potum fuiſſe, non ad vehiculum ſolum alimentorum ſitimque explendam delectum, ſed ad cuſtodiendam emendandamque valetudinem ſcimus. Et nemo qui, quid in morbis contingat, unquam intellexit, negare audebit, (ut ſpero) humores noſtri corporis ſua acrimonia vel ſalſa, vel acida, vel bilioſa, aut alia morbos parere. Sicuti autem extra humanum corpus acrimonia & corroſivitas liquorum maxima, aquæ quantitate majore affuſa, frangitur, ſic nuda & veluti vacua aqua, nullarumque qualitatum, nec acidi, nec ſalſi particeps, abſorbet ſalium in partibus hærentium, vel toto ſanguine errantium ſpicula, & diluendo illa diſcontinuandoque ita retundit ac infringit, ut invalida evadant, nihilque amplius corpus ab illis experiatur incommodi; Præſertim autem ſi largiori manu ægris illius uſum indulgemus, ut humorum acrium partes irritantium ac præternaturales in corpore motus parientium aculei ab affuſa aqua fracti & imbibiti, ad emunctoria facilius deducantur & eliminentur. Idem jam nobiſcum arbitrabatur Rhaſes l. I. de peſte c. 7. qui aquam frigidam ægris peſtiferis porrigebat. *Nam frigida*, inquit. *ſi paulatim abſorbeatur, ſudorem elicit & adjuvat foràs extrudere ſuperflua ad corporis ſuperficiem.* Diſſident quidem Medici inter ſe, num aqua peſte correptis pro potu concedi poſſit, his uſum illius damnantibus, aliis cum Rhaſe commendantibus, quam tamen litem ita dirimit Isbrandus de Dimerbroek inſigni de peſte tract. l. 3. c. 2. ut aquæ optimæ uſum tum concedi poſſe putet, dummodo non peccetur in nimia quantitate, in qua ſi ardens & bilioſa febris peſti ſit con-

juncta

juncta tam facilè non excedemus. Humidiſſimum enim, quales Pharmacopœi parare neſciunt, multo minus Chymici ex ſuis depromere norunt vitris, aqua eſt medicamentum, quod acrimoniam, quæcunque fermè illa ſit, enervat, & ſic ſedatis nimiis fermentationibus refrigerium affert corpori, & moleſtiſſimam his febribus ordinariè conjunctam ſitim reſtingvit; ut mirum non ſit, quod eruditiſſimus Franciſcus Valleſius de locis manifeſtè apud Galenum pugnantibus affert, aqua frigida copioſè & affatim potâ febres ardentiſſimas & eryſipelata quandoque ſanata. Convulſionem aquæ frigidæ infuſione curatam idem Valleſ. Controverſ. Med. & Philoſ. l. 8. c. 4. memorat: Et notabile eſt exemplum, quod à Fautore & Affine meo plurimum colendo Domino D. Ebelio, Potentiſſimi Ducis Cellenſis Archiatro accepi, ſe noſſe epilepſiam in adulto jam viro periodicè revertentem, percuratam fuiſſe, dato ſingulo mane jejuno ſtomacho bona aquæ fontanæ ſimplicis quantitate. Idem limpidus latex in dyſenteria bilioſa egregiam opem præſtitit, ut eſt apud Amatum Luſitanum Cent. 2. Cur. 46. In cholera quoque, annotante Borello cent. 2. obſ. 27. Pertinacem ventriculi dolorem ſummè excruciantem aquæ frigidiſſimæ hauſtu in momento ſe ſtitiſſe retulit mihi Clariſſ. Dn. Præſes. Neque alia mihi videtur ratio plurimorum fontium ſalubriorum, qui Germanis die Geſund-Brunnen vocantur, illorum nempe, qui aquam ſimplicem ſapore exactè referunt, nullisque mineralibus imprægnati ſunt, qualem fontem non longè à Magdeburgo urbe hoc anno enatum eſſe retulerunt. Quicquid enim in morborum cura à talibus

nobis

nobis polliceri poſſumus, id contingere videtur unicè, quod diluant hæ limpidæ undæ, atque eluant acrimoniam, ſive in ulceribus externarum partium hærentem, ſive in ipſis corporis ſitam receſſibus.

XX.

Non enim aqua quælibet his medicis uſibus eſt conveniens, ſed clara, limpida, nullo ſapore vel colore infecta, qualis eſt fontana, præſertim quæ ex arenaceis, & ſaxoſis locis erumpit, ad quam proximè aqua fluminum accedit, præſertim, ſi probè purificata bibitur, quemadmodum in Ægypto fit, & pluribus urbibus, quas fluvius Rhodanus alluit. Vocantur ibi propterea Rhodani potores, juxta illud Poetæ:

me peritus
Diſcet Iber Rhodanique potor.

Hippocrates aph. 26. ſect. V. aquam leviſſimam commendat, quæ cito calefit & cito refrigeratur. Ad literam vero hoc accipiendum non eſt, nec enim aquæ bonitas ad ſtateram experiunda. Quemadmodum ſcilicet cibus aliquis dicitur gravis ſtomacho, cum eum ſubitò non pervadit, ſed ipſi moleſtias creat, licet pondere levisſimus ſit, ut fungi, ſic cum aquâ epotâ nihil incommodi percipit ventriculus, inteſtina cito illa pertranſit, ſine torminibus, ac flatuum productone, hæc aqua dicitur levisſima, quia ejus frigus cedit ſtatim ſtomachi calori, unde dicitur ab Hippocrate citò calefieri. Non immerito autem aquæ puræ correctionem ab igne exſpectant, & calefactam ac infuſione herbæ Theæ, aut vernaculæ etiam, & in noſtris hortis provenientis plantæ medicatam tantopere celebrant illi, qui, priſtinum Romanorum morem imitantes,

tantes, non voluptatis tantum, ſed medelæ potisſimum cauſa tam avidè ferventem aquam abliguriunt, tantaque copiâ haurire amant, & in tenui illo ac domeſtico liquore evidens etiam valetudinis præſidium inveniunt. Quanquam enim herbam illam infuſam vires quasdam corpori communicare negandum non ſit, & imprimis languenti, ac aquarum mollitie laxato ſtomacho viſceribusque ſuccurrere, blandaque adſtrictione illorum robur tueri atque confirmare; vehiculo tamen non aliquid, ſed plus hic deberi ſum perſvaſus, cujus lento diligentisſimoque uſu, & nullo hinc faſtidio adeò facilè oborto, gravium & periculoſorum morborum ſemina exſtirpare licet. Quantum in communi & domeſtico noſtro malo Scorbuto Potus calidæ conducat, exponit elegantisſimè doctus & celeberrimus Pechlinus in Theophil. Bibacul. ſeu de Potu Theæ dialogo p. 40. Et poſtea præclarè & ad rem ita loquitur: *Certè, ſi qualitatem ſpectes puræ aquæ, ſed calidæ atque excoctæ, nihil reperias quod ſuccis corporis noſtri affinius, qui ſunt ipſi & dulces & calidi; ſi copiam, nihil in ea infeſti, dum exitum reperiat; ſi vias & ductus, una illa Naturæ obſequitur, omnibus perinde excretionibus idonea, nam & alvum, ſi in eam feces propendent, ducit, & ad urinæ vias & ad ſudores pari impetu & ſe & morbidi fermenti reliquias magno laborantium commodo convertit; nam illæ ſalium tincturæ, quibus plerique morbi innituntur, ſæpiſſimè illo diluvio vel eluuntur, aut, ut ſolent acria quæque lotionibus miteſcere, temperantur, ut mirum non ſit, medicos peritiores tam ſalutarem calidæ uſum expertos eſſe, ut etiam febrium plurimas illa ſola feliciter ſuperarint.* Certè

E hoc

hoc indicio novi ego Archiatrum Clariſſimum, non in calculo tantum aut Podagra, ſed & variis febribus, etiam ardentibus, plurimum profeciſſe. Propinabat ille Calidam, poſtquam conſtaret de Naturæ proclivitate, & cunctantem copia & calore usq; eò provocabat, donec in Excretoria erumperet; neq; tum mora, quin liberaliſſimos, in illa imprimis ardentium ſiccitate, indulgeret hauſtus, magnâ ad ſanitatem compendiariâ. Quid, quod Calidæ uſum in Arthritide & Calculo, & lacti & aliis juſculis prætulerim, quando nulla ibi acidi ſemina, quæ ſæpiſſime ibi è lacte emergere ſolent.

XXI.

Aliorum medicamentorum inſipidorum efficaciam, ſi ſpecialius rem pertractare vellem, clarè ſimiliter oſtenderem. Hoc unicum tamen non poſſum non coronidis loco ſubjungere, imprimis hic notandum probè eſſe, medicamenta plurima, & præſertim inſipida quæ ſunt, intra corpus data paſſivè ſe habere, non agendo in corporis partes operari, ſed humoribus occurrendo pati potius illorumque impetum ſuſtinere. Peccantes nempe ſucci medicamentorum particulas crebro aggrediuntur, ſaturant, rodunt, & ita ab his corriguntur, abſorbentur, invertuntur, temperantur, figuntur, ut efficaciam ſuam amittant, morborum vis frangatur, & exoptatiſſima ſanitas per hæc corpori redeat. Vid. magno Artis Medicæ bono nati, magnoque illius damno nobis erepti Michaelis Ettmülleri de Præcipitantium uſu & abuſu exercitatio. Sane quisquis vel oculorum cancri latè diffuſum uſum, à Sachſio tam prolixè in Gammarologia congeſtum, quisquis reliquorum Oſtracodermorum

morum, lapidum, animalium partium durarum, calcinatarum, metallicorum corporum, ac martis imprimis operationem conſiderat, nobiſcum, ut equidem confido, faciet. Qui enim talibus inſipidis vires & efficacem ægros juvandi potentiam denegat, experientiæ Medicorum quotidianæ impudenter obloquitur. Sed contrahendos eſſe Diſſertationis meæ limites ſentio, quo lectorum ſatietati occurram quorum erudita ora & delicatiſſimi faſtidii mentes inſipidis his à me adductis facilè alias offenderentur, nauſeamque conciperent, quapropter hic finio; majores profectus aſſecutus palato magis abblandientia dare allaboraturus.

SOLI DEO GLORIA.

Ad Eruditisſimum Dn. Reſpondentem Affinem atque Amicum honoratisſimum.

INſipidûm vires dum Tu non absque ſapore
Ingenii doctâ ſuaviter arte doces,
Pallida morborum ſibi quid promittere posſit
Turba, doces. Omen JULIA Diva probat.

JOH. BARTHOLDUS NIEMEIERUS
Primæ Philoſophiæ Prof. Publ. Ordin. Academiæ JULIÆ h. t. Vice-Rector.

Quod

QUod ſapit, effectu nunquam caret, at caret illo
Inſipidum, vocis ceu monet ipſe ſonus.
Tu contra, quod ſit variis effectibus aptum
Inſipidum, ſolidâ jam ratione probas.
Hinc bene quàm ſapias patet, effectuq́ue decoro
Emicat ingenii vis generoſa Tui.
Junctus honos opibus, Galeni munera rara,
Te quoque, doctrinæ præmia certa, manent.

Nobilisſimo & Doctisſimo Dn. Reſpondenti Cognato ſuo honoratisſimo, de inſigni eruditionis ſpecimine paucis hiſce l.mq́ȝ. gratulatur

Georgius Engelbrecht, D.
& in illuſtri Juliâ Juris Profeſſor
Publ. & Ordin.

Quæ ſeſe eximio ſapore produnt,
Efficacia ſunt, ſuasque vires
In ſanis pariter probant, & ægris;
Sed non eſſe potentiæ minoris,

 Quæ

Quæ lingua inſipida eſſe judicavit,
Uſu præcipiente, ritè monſtras.
Non ſunt ſola acida, aut amara: non ſunt
Lixiva, aut muriatica, aut ſalina,
(Noſtri ſomnia ſeculi, & prioris,)
Quæ morbos faciunt, fugantque morbos.
Eſt in inſipidis retruſa virtus:
Eſt occultior abs ſapore virtus:
Virtus dædala, de ſinu & receſſu
Naturæ intimiore provoluta.
Felix, qui, experientiam ſecutus,
Iſtæc ſedulitate luſtrat omni!
Non ille inſipidus: ſapit profectò!

Auditori ſuo induſtrio
ſcripſit

Henricus Meibomius.

WAs hör' ich? Ubt Er ſich in ungeſchmakten dingen/
und ich ſoll ihm zu lob' erregen meinen kiel?
Wie kan ich/wie kan er erſehn der ehre ziel:

wirt

wird nicht mein falſcher vers recht abgeſchmakket klingen?
Ihr Muſen ſaget mir! wie ſoll ich diß beſingen?
Es iſt nichts ungeſchmakts / was er davon hervor wird bringen:
Das klingt im Teutſchen nicht; auch trift der vers nicht ein.
Thut einmahl mir die Gunſt / und ſagt es in Latein!
Ex udo ſapor eſt, ſed amat ſapientia ſiccum.
Rebus in inſipidis qui ſapit, ille ſapit.

Dem Herrn Reſpondenten
zu Ehren beygeſetzt von

G. C. Schelhammern M.D.P.P.

ERgò, pererratis Naturæ finibus, unum
Id Tibi, quod reliquis nil ſapit, usque ſapit?
Non dulcedo capit, non Te, quod ſentis amarum,
Commovet: *Inſipido* ſtat ſua vis & honos.

Com-

Communisné Tibi ſenſus vitiata voluptas ?
An veri guſtum Temet habere negem ?
Imò Tuum, *Inſipidis* gaviſus, prodis acumen,
Nèc Tua mens grato capta ſapore jacet.
Libera floriferos per ſaltus omnia libat;
Nec cautam fallunt, ſi qua colore placent.
Fumoſis jactet ſe inventis natio mendax:
Ore Tibi patulo nulla ſaliva cadit.
Non antiqua Tuo ſunt ſolá accepta palato;
Non guſtas, mirâ quæ novitate nitent.
Scilicet id clara Tua clamat pagina voce:
Cui præter verum nil ſapit, iſte ſapit.

*Nobiliß. Dn. AUTORI RE-
SPONDENTI
convictori ſuo quondam jucun-
dißimo
gratulabundus f.*

Caſpar Corberus.